

izv. prof. dr. sc. Dejan Bodul¹
Eva Ružić, mag. iur.²

PRAVNI POLOŽAJ KREDITNIH INSTITUCIJA KAO PRIVILEGIRANIH VJEROVNICA U PREDSTEČAJNOM I STEČAJNOM POSTUPKU

Pregledni rad / Review paper

UDK / UDC: 347.739

DOI: 10.51650/ezrvs.17.1-2.1

Primljeno / Received: 06/02/2023

Prihvaćeno / Accepted: 13/03/2023

Rad problematizira položaj kreditnih institucija u slučaju kada se nad dužnikom kreditne institucije otvori predstečajni ili stečajni postupak čime kreditna institucija stječe položaj razlučnog vjerovnika stečajnog, odnosno predstečajnog dužnika. Pretežito je analiziran institut razlučnog vjerovnika prema posljednjim izmjenama i dopunama Stečajnog zakona, odnosno naglašeno je u kojim se segmentima njegov položaj izmijenio i u kojoj mjeri. Prethodno je objašnjen sam pojam kreditne institucije i posebnosti njihova poslovanja u Republici Hrvatskoj, a naposljetku autori analiziraju slučaj kada se nad kreditnom institucijom otvori postupak prisilne likvidacije.

Ključne riječi: kreditna institucija, razlučni vjerovnik, predstečajni postupak, stečajni postupak, kredit.

1. Uvod

Najzastupljenija djelatnost kreditnih institucija je izdavanje kredita koji su danas nerijetko način financiranja brojnih pravnih i fizičkih osoba. U svrhu izbjegavanja negativnih posljedica koje bi mogle nastupiti kao produkt sklapanja „loših kredita“, kreditne institucije razvile su praksu zasnivanja osiguranja na pojedinoj stvari ili pravu iz čije je vrijednosti izvjesno namirenje.

Kreditna se institucija može namiriti već dospjećem svoje tražbine, ali uz ostvarenje određenih uvjeta za otvaranje (pred)stečajnog postupka nad dužnikom ona zauzima položaj razlučnog vjerovnika. Razlučno je pravo svoju osnovu našlo izvan stečaja s obzirom da je po naravi ograničeno stvarno pravo na kojoj stvari ili pravu osobe, a samim je time i adekvatno zaštićeno odredbama Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima. Kogentne norme navedenog Zakona usmjerene su na sprječavanje zadiranja u pruženu zaštitu razlučnih vjerovnika, što se i postiže u predstečajnom i stečajnom postupku. Postoji mogućnost da u svome poslovanju kreditna

¹ Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Hahlić 6, 51000 Rijeka, Republika Hrvatska; e-mail: dejan.bodul@uniri.hr

² Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Hahlić 6, 51000 Rijeka, Republika Hrvatska; e-mail: eruzic@pravni.uniri.hr

institucija kao reperkusija izdavanja loših kredita i nemogućnosti namirenja postojećih tražbina dođe do stanja u kojem je nad istom nužno otvaranje likvidacijskog postupka. Analiza odredbi Zakona o prisilnoj likvidaciji kreditnih institucija koji se tada primjenjuje pružena je u posljednjem poglavlju, zajedno sa zaključkom o iznesenoj problematici.

2. Kreditne institucije

Kreditne institucije kao glavni posrednici u financijskom sektoru imaju istaknutu ulogu u održavanju nesmetanog funkcioniranja gospodarske infrastrukture države, što iziskuje njihovu adekvatnu pravnu regulaciju. Zakon o kreditnim institucijama (dalje u tekstu: ZKI) u čl. 5. definira kako se takva institucija sukladno hrvatskom pravnom poretku može ustrojiti u četiri osnovna oblika: kao banka, štedna banka, stambena štedionica ili kao kreditna institucija u smislu čl. 4. st. 1. toč. 1. Uredbe 575/2013, ovisno o temeljnom inicijalnom kapitalu i djelatnosti. U Republici Hrvatskoj banke su najzastupljeniji oblik ustrojavanja.³ U smislu Uredbe, kreditna je institucija društvo čija je djelatnost primanje depozita ili ostalih povratnih sredstava od javnosti te odobravanje kredita za vlastiti račun, čime je europski zakonodavac jasno odredio smjer u kojem ista može djelovati. Pojam je karakterističan za pravnu stečevinu Europske unije (dalje u tekstu: EU), pa se stjecanjem statusa potencijalnog kandidata EU i sklapanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Republika Hrvatska obvezala uskladiti nacionalno zakonodavstvo s europskim, što je rezultiralo donošenjem ZKI-ja NN 117/08 čime je navedeni termin uveden u naš zakonodavni okvir. Uvjet koji kreditna institucija kao dioničko društvo sa sjedištem u Republici Hrvatskoj mora ispuniti kako bi se definirala kao ista je pribavljanje odobrenja za rad sukladno ZKI-ju za upis u sudski registar⁴.

Analizirajući oblike u kojima se kreditna institucija ustrojava, vidno je da je svakome obliku zajednička djelatnost odobravanja hipotekarnih ili potrošačkih kredita ovisno o tome je li riječ o banci ili štednoj banci, ili pak stambenih kredita stambenih štedionica. Odobrenju kredita prethodi procjena institucije hoće li budući dužnik biti u stanju ispunjavati obaveze koje će sklapanjem ugovora o kreditiranju preuzeti u svrhu klasifikacije kredita. Procjena se bitno razlikuje s obzirom radi li se o fizičkoj ili pravnoj osobi primatelju kredita. Ocjenjujući bonitet pravne osobe promatra se šest osnovnih pokazatelja, što uključuje pokazatelje likvidnosti, zaduženosti, aktivnosti, ekonomičnosti, investiranja i profitabilnosti trgovačkog društva.⁵ Fizička osoba potencijalno pripada kategoriji potrošača prema Zakonu o stambenom potrošačkom kreditiranju (dalje u tekstu: ZSPK) ukoliko u poslovima obuhvaćenima ZSPK-om djeluje izvan poslovne djelatnosti ili slobodnog zanimanja,⁶ čime se objedinjuje personalni i funkcionalni element pojma. Ako je primarno ispunjen navedeni uvjet, nadalje se procjenjuje kreditna sposobnost potrošača prije sklapanja ugovora slobodno ocjenjujući relevantne čimbenike. U slučaju neispravne ocjene validnih okolnosti kreditna institucija kao jača ugovorna strana ne smije raskinuti ugovor o kreditiranju isključivo zbog navedenog razloga, osim ako ne postoji skrivljeno

³ www.hnb.hr (pristup 20.12.2022.)

⁴ Čl. 5. st. 2. Zakona o kreditnim institucijama, NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19, 47/20, 146/20, 151/22 (dalje u tekstu: ZKI), u svezi s čl. 4. Zakona o trgovačkim društvima NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22 (dalje u tekstu: ZTD)

⁵ Vidučić, Lj. (2011). Financijski menadžment, *Split: RRIF plus*, str. 386.

⁶ Čl. 3. st. 1. toč. 1. Zakona o stambenom potrošačkom kreditiranju, NN 101/17, 128/22 (dalje u tekstu: ZSPK)

ponašanje na strani potrošača - uskraćivanje, odnosno krivotvorenje informacija na kojima je procjena utemeljena.⁷ Iako postoji informacijska asimetrija u korist potrošača koji raspolaže s informacijama o tome hoće li moći podmiriti ugovorom preuzete obveze, vidljiva je komponenta zaštite slabije ugovorne strane s obzirom na davatelja potrošačkog kredita koji u tom odnosu nastupa kao profesionalac obavljajući registriranu djelatnost.

Upravo je kreditni rizik najznačajniji u bankovnom poslovanju budući da je najveći dio imovine banaka koncentriran u kreditnim plasmanima. Europska je središnja banka stoga donijela upute bankama u slučaju izdavanja neprihodonosnih kredita kojima se kao mogućnost provedbe strategija postupanja ostavljaju mogućnosti restrukturiranja, aktivno smanjenje portfelja (što uključuje i prodaju potraživanja te prodaju potraživanja otpisom dijela duga), promjena vrste izloženosti (primjerice zamjena duga za vlasnički kapital što će biti obrađeno u radu) te ostale pravne mogućnosti poput prisilne naplate aktivacijom predmeta osiguranja i/ili otvaranjem predstečajnog, odnosno stečajnog postupka zbog postojanja insolventnosti.⁸ Pri tome je nužno odrediti uzročno – posljedičnu vezu priljeva neprihodonosnih kredita, odnosno prepoznati relevantne i utjecajne tržišne čimbenike te sukladno tome odabrati primjerenu strategiju koja će najpovoljnije utjecati na kapital banke.

3. Novela Stečajnog zakona pod okriljem Europske unije

Svjestan postojanja osjetnih razlika između država članica u pogledu postupaka restrukturiranja, nesolventnosti i otpusta duga, europski je zakonodavac u svrhu što uspješnije unifikacije 20. lipnja 2019. donio Direktivu 2019/1023 (dalje u tekstu: Direktiva) kojom u recitalima nastoji ponuditi rješenje navedenog dispariteta. Preventivnim restrukturiranjem⁹ trebalo bi se stati na kraj priljevu neprihodonosnih kredita koji usporavaju poslovanje kreditnih institucija. Ne uzimajući u obzir položaj u kojem se kreditne institucije unutar nacionalnih okvira nađu kada se utvrdi postojanje stečajnih ili predstečajnih razloga i pokrene postupak, valja napomenuti preventivni element kojem Direktiva teži u pogledu izdavanja nenaplativih kredita dužniku. Uredba (EU) br. 575/2013¹⁰ (dalje u tekstu: Uredba) na razini EU-a izravnim primjenom postavlja jasan kriterij za države članice u pogledu kada će se izdani kredit smatrati obvezom dužnika neispunjenog statusa. Do navedenog dolazi kada se alternativno ili kumulativno ispune sljedeći uvjeti: a) institucija smatra vjerojatnim da dužnik neće u cijelosti podmiriti svoje obveze prema nj, te b) dužnik više od 90 dana ili 180 dana nije ispunio svoju dospjelu obvezu po bilo kojoj značajnoj kreditnoj obvezi prema instituciji.

Kako subjektivni element vjerojatnosti propisan pod točkom a) može nastupiti u bilo kojem trenutku prema slobodnoj procjeni kreditne institucije neovisno o iznosu tražbine, nepodmirenje obveza dužnika nije situacija koja bi za istu značila kraj poslovanja. Iako postoji

⁷ Čl. 18. st. 4. ZSPK

⁸ https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/guidance_on_npl.hr.pdf?20b7b84914fb03cbf6f1971942f9ecfe (pristup 20.02.2023.)

⁹ „restrukturiranje“ označava mjere usmjerene na restrukturiranje poslovanja dužnika koje uključuju promjenu sastava, uvjeta ili strukture dijela kapitala dužnika poput prodaje imovine ili dijelova poslovanja i, ako je tako predviđeno nacionalnim pravom, prodaje poslovanja kao društva koje trajno posluje, kao i sve potrebne operativne promjene ili kombinaciju tih elemenata, sukladno čl. 2. Direktive 2019/1023

¹⁰ Uredba Europskog Parlamenta i Vijeća br. 575/2013 od 26. lipnja 2013. o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva i o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012, čl. 178.

osnova za zaključiti da će stečajnim postupkom banka kao vjerovnik u konačnici i namiriti svoje potraživanje, takvi su postupci često dugotrajni i ekonomično iscrpni, stoga je upravo Novela Stečajnog zakona iz 2022. sadržajno usklađena s Direktivom koja teži restrukturiranju i otpustu duga.

4. Razlučni vjerovnici

Općenito, vjerovnici dužnika su osobni vjerovnici dužnika koji u vrijeme otvaranja stečajnoga, odnosno predstečajnoga postupka imaju imovinskopravnu tražbinu prema dužniku.¹¹ Vjerovnik im, dakle, osobno odgovara svojom imovinom što je posljedica njihovog prijašnje zasnovanog građanskopravnog odnosa.

U predstečajnom i stečajnom postupku vjerovnici dužnika se prema vrsti svojih tražbina svrstavaju u isplatne redove. Pri namirenju vjerovnika pojedinog isplatnog reda vrijede dva načela- načelo jednakosti (pariteta), prema kojem se vjerovnici istog isplatnog reda namiruju razmjerno, te načelo prioriteta prema kojemu vjerovnici višeg isplatnog reda isključuju od namirenja vjerovnike nižeg isplatnog reda.¹² Upravo namirenje tražbina razlučnih vjerovnika u predstečajnom, odnosno stečajnom postupku sadrži posebnosti u odnosu na ostale isplatne redove: takvi vjerovnici namiruju se prioriteto i odvojeno iz pojedinog predmeta stečajne mase.¹³ Kreditna bi institucija tako sukladno načelu prioriteta namirivala svoju tražbinu prije svih ostalih vjerovnika stečajne mase, i to isključivo iz vrijednosti nekretnine na kojoj je osnovano takvo osiguranje. Uzmemo li u obzir i činjenicu da su troškovi vođenja postupka nerijetko visoki, a imovina dužnika nedovoljna za namirenje svih postojećih tražbina, često će upravo razlučni vjerovnici biti jedini koji će se uspjeti namiriti u postupku. Razlučni vjerovnici mogu biti vjerovnici koji imaju založno pravo (hipotekarni vjerovnici ukoliko se radi o nekretnini kao predmetu takvog osiguranja), a s njima su izjednačeni i fiducijarni vjerovnici čije pravo proizlazi iz sklapanja stvarnopravnog osiguranja uvjetnim prijenosom vlasništva nad stvari ili pravu koja je u vlasništvu vjerovnika ili treće osobe koja dopušta takvo osiguranje.¹⁴ Iako zakonodavac poznaje i ostale kategorije razlučnih vjerovnika, kreditne institucije sukladno uslugama koje su ovlaštene pružati u većini slučajeva svoj položaj stječu zbog prethodnog statusa založnog, odnosno fiducijarnog vjerovnika. Rijetko kada će banka biti, primjerice, nositelj prava retencije pojedinog predmeta zbog nepodmirenja obveze.

Kreditna institucija koja ima osiguranu tražbinu neće nužno samim time steći status razlučnog vjerovnika u stečajnom postupku, već je navedeno uvjetovano trenutkom zasnivanja osiguranja. Ako kreditna institucija posljednjih 60 dana prije podnošenja prijedloga za otvaranje stečajnoga postupka ili nakon toga sudskom ili izvansudskom ovrhom ili prisilnim sudskim osiguranjem stekne koje razlučno ili slično pravo na imovini koja ulazi u stečajnu masu, naznačeno pravo otvaranjem stečajnoga postupka prestaje, odnosno postupak u tijeku se obustavlja. Predmetna prava brisat će se iz javnih knjiga, upisnika i očevidnika u kojima se vode na temelju rješenja suda.¹⁵ Posljedično, dužnik ne bi mogao zajedno s podnošenjem prijedloga za

¹¹ Čl. 35. i čl. 137. Stečajnog zakona, NN 71/15, 104/17, 36/22 (dalje u tekstu: SZ)

¹² Hrastinski Jurčec, Lj. (2015). Nova stečajna pravila za namirenje razlučnih vjerovnika, *Informator*, br. 6388, str. 16. – 17.

¹³ Dika, M. (1996). Razlozi za reformu hrvatskog insolventijskog prava i neke temeljne novine toga prava, *Novo ovršno i stečajno pravo*, Organizator, Zagreb, str. 224.

¹⁴ Čl. 149. i 150. SZ-a

¹⁵ Čl. 30. SZ-a u svezi s čl. 168. SZ-a

otvaranje predstečajnog postupka tražiti i određivanje privremene mjere zabrane provedbe ovrhe i osiguranja na svojim novčanim sredstvima. Bitno je uočiti da se status razlučnog vjerovnika gubi jedino ako je razlučno pravo zasnovano prisilnim sudskim putem, što nije čest način zasnivanja osiguranja banaka. Nužno je da razlučni vjerovnik pravodobno stekne svoje pravo, inače njegov privilegirani položaj prestaje silom zakona.¹⁶

Koncizno sumirajući pretpostavke koje moraju biti kumulativno ispunjene da bi kreditna institucija stekla pravni položaj razlučnog vjerovnika, ističemo sljedeće:¹⁷ kreditna institucija kao vjerovnik mora imati novčanu tražbinu prema stečajnom dužniku ili trećoj osobi koja je izražena/izraziva u novcu, zatim takva tražbina treba biti osigurana založnim ili njime izjednačenim pravom stečenim na temelju ugovora, sudske osnove ili zakona (najčešće će se u praksi raditi o stjecanju putem ugovora), stjecanje treba biti pravovremeno, te posljednje stvar ili pravo na kojem je založno ili njime izjednačeno pravo ulazi u stečajnu masu.

5. Predstečajni postupak

Predstečajni postupak opcionalnog je karaktera. Ključna razlika u odnosu na stečajni postupak je što tijela dužnika pravne osobe nastavljaju djelovati, odnosno stečajni upravitelj ne nastupa u ime i za račun trgovačkog društva. Cilj je provođenja predstečajnog postupka omogućiti dužnikovim vjerovnicima da namire svoje tražbine po boljim uvjetima no što bi bio slučaj kada bi se namirivali u stečajnom postupku.¹⁸ Stupanjem na snagu Novele Stečajnoga zakona (NN 36/22, dalje u tekstu: SZ) kao dodatan cilj uvodi se i sprječavanje nesposobnosti plaćanja kada se javlja takozvana prijeteća nesposobnost plaćanja koju predlagatelj mora učiniti vjerojatnom, sve nastojeći postići nastavak poslovanja tržišnih subjekata.¹⁹ Za podnošenje prijedloga za pokretanje postupka Novelom je aktivno legitimiran samo dužnik,²⁰ što ukazuje na potrebu samosvijesti pravne osobe da poduzimanjem navedene radnje može pridonijeti svome poslovnom opstanku. Ukoliko sud utvrdi da su ispunjene pretpostavke za otvaranje predstečajnog postupka, rješenjem isti otvara i obvezno imenuje povjerenika. Imenovanje povjerenika u ovoj fazi je do sada bilo opcionalno, međutim radi neizbježnog imenovanja u daljnjem tijeku postupka radi budućih obveza, Novelom se uvela dužnost imenovanja već rješenjem o otvaranju predstečajnog postupka. Međutim, postoji određena kontradiktornost između čl. 33. i čl. 34. Novele jer je u potonjem istaknuta sljedeća formulacija: „Rješenje o otvaranju predstečajnoga postupka osobito mora sadržavati:... poziv dužniku i povjereniku ako je imenovan da nadležnoj jedinici Financijske agencije, u roku od 30 dana od dostave tablice prijavljenih tražbina...poziv dužniku da vjerovnicima i povjereniku ako je imenovan omogućiti uvid u isprave.”²¹ Iz navedene bi se nekonzistentnosti moglo zaključiti da je imenovanje povjerenika još uvijek opcija, a ne dužnost kako ističe prethodni članak kojem je svrha bila istaknuti obvezu imenovanja, ili je pak došlo do propusta zakonodavca.

¹⁶ Čuveljak, J. (2004). Razlučni vjerovnici, *Hrvatska pravna revija*, (1332-8670), br. 4., str. 91.

¹⁷ Eraković, A. (2003). Izlučna i razlučna prava u stečaju, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 24(1), str. 651.-652.

¹⁸ Šimić, Ž. (2021). Vjerovnici u predstečajnom postupku (utvrđivanje i ostvarivanje tražbina), *Dani hrvatskog insolventijskog i ovršnog prava*, Zagreb, str. 2.

¹⁹ Čl. 4. SZ-a

²⁰ Čl. 25. SZ-a, Stečajnim zakonom iz 2015. prijedlog je pored dužnika bio ovlašten podnijeti i vjerovnik ukoliko postoji suglasnost dužnika

²¹ Čl. 34. SZ-a

5.1. Položaj razlučnog vjerovnika u predstečajnom postupku

Stečajni zakon propisuje da su vjerovnici dužnika u predstečajnom postupku osobni vjerovnici koji u vrijeme otvaranja predstečajnoga postupka imaju imovinskopravnu tražbinu prema dužniku, upućujući na čl. 153. ukoliko se radi o razlučnim vjerovnicima. Tako se u pogledu prava razlučnih vjerovnika primjenjuje odredba relevantna i u stečajnom postupku. Kreditna institucija prijavljuje svoju tražbinu kao predstečajni vjerovnik za razmjerno namirenje iz stečajne mase ukoliko se ne uspije namiriti iz predmeta osiguranja u cijelosti. Uvjet je postojanje osobne odgovornosti dužnika koja proizlazi iz njegova prethodnog odnosa s kreditnom institucijom. Ako pak navedeno nije slučaj, razlučni vjerovnik može namiriti svoju tražbinu samo iz vrijednosti predmeta zaloga ili zahtijevati ispunjenje od treće osobe, bez mogućnosti prijavljivanja tražbine u predstečajnom postupku. Predstečajni razlučni vjerovnik u paricijskom roku od 21 dana od dana dostave plana restrukturiranja obavještava Financijsku agenciju (dalje u tekstu: FINA) o postojanju razlučnog prava na propisanom obrascu²² te podnosi izjavu odriče li se prava na odvojeno namirenje. U praksi se ne mogu naći primjeri u kojima je razlučni vjerovnik dao takvu izjavu kojom bi se posljedično namirivao iz stečajne mase kao svaki drugi stečajni vjerovnik, međutim SZ nije uredio na koji način bi takva izjava utjecala na nastavak postupka.²³ Zbog navedenog bi se podredno primijenio Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (dalje u tekstu: ZV) koji propisuje da kod dobrovoljno zasnivane i upisane hipoteke na nekretnini njezin prestanak nastupa tek kada na temelju izjave o odreknuću bude izbrisana iz javne knjige.²⁴

Osobito je zanimljiva odredba koja propisuje da plan restrukturiranja ne smije zadirati u pravo razlučnih vjerovnika na namirenje iz predmeta na kojima postoje prava odvojenoga namirenja, osim ako tim planom nije izrijeком drukčije određeno. Ako je pak to slučaj, za različite vjerovnike posebno će se navesti u kojem se dijelu njihova prava smanjuju, na koje se vrijeme odgađa namirenje i koje druge odredbe plana restrukturiranja prema njima djeluju.²⁵ Promatrajući navedenu sintagmu, valja ponajprije ponovno naglasiti cilj predstečajnog postupka, a to je postizanje dogovora kojim bi se vjerovnici mogli namiriti u većem razmjeru no što je razvidno u stečajnom postupku. Tako propitati u kojoj mjeri razlučni vjerovnik čini kompromis planom restrukturiranja kako bi održao dužnika u poslovnom svijetu? Potencijalni nenamireni dio tražbine može biti i posljedica izjave o odricanju od odvojenoga namirenja u trenutku obavještavanja FINA-e o postojanju razlučnog prava iz razloga što je vjerovniku u tome trenutku teško procijeniti hoće li se moći namiriti ili ne s obzirom na postojanje ostalih tražbina. Čak i ako tražbina kreditne institucije ostane djelomično nenamirena, ostaje nejasno na koji je način ista prestala ili na temelju čega je vjerovnik izgubio pravo na prisilno namirenje, budući da takve situacije nisu adekvatno uređene pozitivnopravnim propisima što rezultira pravnom nesigurnošću u tumačenju postojećih odredbi.

Kada se prijašnje analizirana odredba stavi u korelaciju sa zakonskom odredbom koja glasi: „Prava razlučnih vjerovnika mogu se ograničiti planom restrukturiranja i bez njihove

²² Čuveljak, J. (2018). Komentar Stečajnog zakona, *Narodne novine*, Zagreb, str. 119.

²³ Šimić, Ž., Vjerovnici..., cit. str. 13.

²⁴ Čl. 344. st. 5. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, NN 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, 81/15, 94/17 (dalje u tekstu: ZV)

²⁵ Čl. 38. st. 4. SZ-a

suglasnosti, ali oni ne smiju biti stavljeni u lošiji položaj od onoga u kojem bi bili da plana nema i da je otvoren stečajni postupak,²⁶ unošenjem takve sintagme u SZ nije postignuto puno. S obzirom da su različni vjerovnici privilegirani zbog mogućnosti odvojenog namirenja, svako zadiranje u njihova prava planom restrukturiranja stavlja ih u nepovoljniji položaj u odnosu na postojeću situaciju. Takav će se plan potvrditi jedino ako vjerovnici koji u skupini glasaju o planu restrukturiranja njime nisu stavljeni u lošiji položaj,²⁷ ali navedena se formulacija niti ne odnosi na različne vjerovnike jer oni ne glasaju o planu restrukturiranja. Za zaključiti je da bi takvim planom položaj različitih vjerovnika trebao biti jednak onome koji različni vjerovnici uživaju bez njegova postojanja, međutim tada se ne bi radilo o „ograničavanju njihovih prava“ koje analizirana odredba predviđa.

5.2. Pretvaranje tražbine kreditne institucije u temeljni kapital

Stečajnim zakonom uređena je posebnost u slučaju kada je vjerovnik dužnika kreditna institucija koji u trenutku otvaranja predstečajnog postupka ima tražbinu prema dužniku pravnoj osobi, odnosno otvara se mogućnost pretvaranja tražbine kreditne institucije u temeljni kapital dužnika.²⁸ Kao uvjet za navedeno predviđa se prethodna suglasnost HNB-a, a istu kreditna institucija mora zatražiti čim se donese odluka da će se planom restrukturiranja odrediti pretvorba. Suglasnost je predviđena i ZKI-jem²⁹ za istu situaciju, međutim formulacijom navedene odredbe zaključuje se da je takva suglasnost HNB-a potrebna za svako stjecanje većeg udjela kreditne institucije u dužniku kojim kreditna institucija stječe udjele propisane zakonom, a ne samo za takvo stjecanje planom restrukturiranja u predstečajnom postupku. Za stjecanje manjeg postotka udjela u dužniku suglasnost nije potrebna. Izostanak takve nesuglasnosti razlog je za donošenje rješenja o obustavi predstečajnog postupka³⁰. Pred Ustavni sud Republike Hrvatske je čak došao prijedlog za ocjenu suglasnosti odredbi koji uređuju stjecanje udjela u temeljnom kapitalu kreditne institucije s Ustavom, međutim doneseno je rješenje kojim se prijedlog ne prihvaća.³¹ Predlagatelji su istaknuli da je „jednostavno pretpostaviti da neki dužnik ima vjerovnika koji s na primjer manjim udjelom (10%) sudjeluje u tražbinama prema dužniku, ali zbog niske kapitaliziranosti vjerovnika banke HNB ne može odobriti pretvaranja tražbina u vlasnički udio, pa radi toga se predstečajni postupak obustavlja iako su svi drugi vjerovnici (90%) suglasni sa planom restrukturiranja.“ Kao očitovanje na predlagateljeve navode, Ministarstvo ističe da je „razlog postojanja navedenih ograničenja obveza nadzora i kontrole velike izloženosti kreditnih institucija, što je obveza Republike Hrvatske iz Uredbe (EU) br. 575/2013“, iz čega je vidljiv učinak europskih propisa na nacionalne prakse, ali i važnost kreditnih institucija u nacionalnom poretku.

²⁶ Čl. 66. st. 4. SZ-a

²⁷ Čl. 59a, st. 1. toč. 1. SZ-a

²⁸ Čl. 53. st. 1. SZ-a: „Ako je planom restrukturiranja predloženo pretvaranje tražbine kreditne institucije u temeljni kapital dužnika kojim ista stječe udio od 20 % i više u dužniku, a koji je veći od 10 % priznatog kapitala kreditne institucije, odnosno stječe većinski udio u kapitalu ili većinsko pravo odlučivanja..., prije zakazivanja ročišta za glasanje kreditna institucija dužna je zatražiti prethodnu suglasnost HNB-a za navedeno.“

²⁹ Čl. 149. st. 1. ZKI-a

³⁰ Čl. 64. st. 5. SZ-a

³¹ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-I/3454/2015 od 02.07.2019.

Takvo stjecanje udjela od strane kreditne institucije omogućilo bi dužniku uspješno restrukturiranje, što uključuje spašavanje radnih mjesta dužnika, povećanje likvidnosti društva a dugoročno i stabilnost likvidnih prihoda. Bankama je već ustaljen snažan mehanizam zaštite iz razloga što su pripremljene na potencijalne gubitke s obzirom na svoju djelatnost, što uključuje i izdavanje kredita koji ponekad ne budu podmireni. One se tako oslanjaju na dobit iz drugih izvora kako njihovo poslovanje ne bi bilo ugroženo. Stjecanjem udjela u dužniku kreditna bi institucija stekla mogućnost sudjelovanja u upravljanju dužnikom. Dugoročno ona može i povratiti otpisanu tražbinu iz udjela u budućoj dobiti sadašnjeg društva.³² Pretvorba tražbine u temeljni kapital odvija se povećanjem temeljnoga kapitala dioničkog društva, što se provodi sukladno odredbama ZTD-a.³³ Zakonodavac tako propisuje da se odluka o povećanju temeljnoga kapitala društva ulozima donosi glasovima koji predstavljaju najmanje 3/4 temeljnoga kapitala zastupljenoga na glavnoj skupštini pri donošenju odluke, ukoliko drugačije nije uređeno statutom.³⁴ Iz navedenog valja zaključiti da odluku o povećanju temeljnog kapitala društva dužnika donose dioničari koji čine glavnu skupštinu, što posljedično dovodi do nadglasavanja potencijalno suprotnih interesa manjinskih dioničara.³⁵

6. Stečajni postupak

Stečajni postupak se provodi radi skupnog namirenja vjerovnika stečajnog dužnika na način da se njegova imovina unovči, a prikupljena se sredstva podijele vjerovnicima sukladno njihovom isplatnom redu. Trenutak za pokretanje stečajnog postupka u praksi može biti problematičan zbog postojanja oprečnih interesa vjerovnika i dužnika: vjerovniku je u interesu da u trenutku pokretanja stečajnog postupka dužnik još uvijek ima imovinu koja se može unovčiti, dok s druge strane dužnik želi izbjeći pokretanje stečajnog postupka dok je još uvijek prema njegovim procjenama sposoban za redoviti tijek svoga poslovanja.³⁶ Međutim, kada se utvrdi postojanje stečajnog razloga, sud otvara stečajni postupak. Zakonom propisani stečajni razlozi su sljedeći: a) nesposobnost za plaćanje, to jest nemogućnost trajnijeg ispunjavanja dospjelih novčanih obveza dužnika što će se presumirati u zakonski predviđenim situacijama, zatim b) prezaduženost, odnosno ako je imovina dužnika pravne osobe manja od postojećih obveza., te c) prijeteća nesposobnost za plaćanje, jedino ako iz tog razloga dužnik predloži otvaranje stečajnoga postupka. Dužnik je u potonjem slučaju jedini koji ima aktivnu legitimaciju.³⁷

³² Jozipović, Š., Jukić, A. (2015). Preoblikovanje tražbina vjerovnika u udjele u dužniku – usporednopravna obilježja i ustavnopravna pitanja zaštite prava manjinskih članova društva i manjinskih vjerovnika u postupku predstečajne nagodbe, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 65(3-4), str. 525 -526.

³³ Sud će po službenoj dužnosti uskratiti potvrdu plana restrukturiranja ako isti predlaže pretvaranje tražbine jednog ili više vjerovnika u temeljni kapital dužnika, a članovi dužnika nisu u skladu sa ZTD-om donijeli odluku kojom se to dopušta, sukladno čl. 61. st. 3. toč. 5. SZ-a

³⁴ Čl. 304. ZTD-a

³⁵ Jozipović, Š., Jukić, A. op. cit. str. 532.

³⁶ Čuveljak, J., Komentar...,cit. str. 18.

³⁷ Čl. 5. SZ-a

6.1. Položaj razlučnog vjerovnika u stečajnom postupku

Pored osoba koje su istaknute kao ovlaštene podnosiitelji prijedloga za otvaranje stečajnog postupka, za navedeno je ovlašten i razlučni vjerovnik dužnika³⁸ kojemu je dužnik osobno odgovoran, pod uvjetom da učini vjerojatnim da svoju tražbinu neće moći u potpunosti namiriti iz vrijednosti predmeta na kojemu je osnovano njegovo razlučno pravo dokazujući time ujedno i svoj pravni interes. Potrebno je navedeno učiniti vjerojatnim, a ne izvjesnim iz razloga što razlučni vjerovnik u trenutku podnošenja prijedloga ne može znati koju će cijenu predmet stvarnopravnog osiguranja postići pri unovčenju, pa podredno nije moguće sa sigurnošću tvrditi da će njegova tražbina u cijelosti biti namirena. Neznatan je tako broj predmeta u praksi radi kojih je prijedlog za pokretanje stečajnog postupka podnesen od strane razlučnog vjerovnika odbijen te oni ne nailaze na problematiku pri dokazivanju vjerojatnosti.

Razlučni vjerovnik kao i svaki drugi vjerovnik koji pokreće stečajni postupak mora dokazati na razini vjerojatnosti postojanje svoje tražbine, kao i stečajnoga razloga radi kojeg se postupak pokreće. Aktivnu legitimaciju nema razlučni vjerovnik kojemu stečajni dužnik nije osobno odgovoran jer će se takav vjerovnik namiriti iz predmeta na kojemu je osnovano osiguranje bez obzira na provođenje stečajnoga postupka. Kako isti nema pravo na namirenje iz stečajne mase, otvaranje stečajnoga postupka nema utjecaj na njegov pravni položaj pa shodno tome ne postoji niti njegov pravni interes. U određenim je segmentima uočljiva i pasivnost razlučnog vjerovnika upravo zbog navedenog razloga.³⁹ Pod sintagmom „stečajni vjerovnici s pravom odvojenoga namirenja“ zakonodavac podrazumijeva razlučne vjerovnike kojima je dužnik osobno odgovoran, ali samo ako se odreknu odvojenoga namirenja ili se ne uspiju odvojeno namiriti. U dijelu u kojem im nije uspjelo potpuno namirenje, on postaje stečajnim vjerovnikom namirujući se iz stečajne mase skupno i razmjerno s ostalim vjerovnicima. Pod pretpostavkom da je zakonodavac htio naglasiti da razlučni vjerovnici koji se ne namiruju isključivo iz predmeta razlučnog prava također sudjeluju u skupštini vjerovnika, valja zaključiti da oni u tome dijelu i razmjerno svojem potraživanju imaju širok raspon prava uključujući i pravo glasa u donošenju odluka.

Otvaranjem stečajnog postupka dostavlja se poziv kreditnoj instituciji da stečajnog upravitelja pisanim putem obavijesti o postojanju svojeg razlučnog prava u roku od 60 dana⁴⁰, predviđajući isti način prijave kao i za stečajne vjerovnike. Takva obavijest potencijalno služi kao dokazno sredstvo kojim bi vjerovnik dokazivao upoznatost stečajnog upravitelja s njegovom tražbinom. Ukoliko pak razlučni vjerovnici tako ne postupe, ipak ne gube pravo odvojenoga namirenja s obzirom da je njihovo pravo adekvatno osigurano neovisno o stečajnom postupku. Za zaključiti je da namirenje tražbine razlučnoga vjerovnika ne postavlja uvjet i prijave takve tražbine. Iznimno će razlučni vjerovnik izgubiti pravo odvojenoga namirenja ako razlučno pravo nije bilo upisano u javnoj knjizi ili za njega stečajni upravitelj nije znao niti morao znati.⁴¹ Na taj se način štiti načelo povjerenja u javne knjige, ali i djelovanje stečajnog upravitelja koji bi u protivnom mogao odgovarati za štetu nanесenu razlučnom

³⁸ Čl. 109. st. 1., 3., 4. SZ-a

³⁹ Žiković, I., Bodul, D., Žiković, S. (2014). Novosti i problemi u provedbi stečajnog zakonodavstva u Republici Hrvatskoj, *Ekonomski pregled, Zbornik Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 65(4), str. 334.

⁴⁰ Čl. 129. st. 1. alineja 5. SZ-a

⁴¹ Čl. 258. st. 3. SZ-a

vjerovniku unovčenjem predmeta stvarnopravnog osiguranja. Tek u diobi stečajne mase razlučni vjerovnik dostavlja dokaz stečajnom upravitelju da se i u kojem iznosu odrekao odvojenoga namirenja ili da nije odvojeno namiren. Ako dokaz ne podnese pravodobno, njegova se tražbina neće uzeti u obzir pri djelomičnoj diobi.⁴² Tek se, dakle, u kasnijoj fazi postupka propisuje stroga sankcija nepodnošenja obavijesti stečajnom upravitelju.

Skupština vjerovnika mora djelovati u skupnom interesu stečajnih vjerovnika, stoga donošenje odluka protivno tome može dovesti do sudskog ukidanja istih odluka. Inicijativu za ukidanje može pokrenuti i razlučni vjerovnik pored ostalih osoba propisanih zakonom.⁴³ Potrebno je napomenuti da se skupnom interesu stečajnih vjerovnika ne može težiti ukoliko je takav interes u suprotnosti s kogentnim zakonskim normama što je Visoki trgovački sud i potvrdio u svojem rješenju u kojem je istaknuto i da sud odlučuje o načinu prodaje nekretnine na kojoj postoji razlučno pravo, odnosno da navedeno nije u nadležnosti skupštine vjerovnika.⁴⁴

7. Unovčenje predmeta na kojima postoji razlučno pravo vjerovnika

7.1. Unovčenje nekretnina

Polazeći od nekretnine kao najčešćeg predmeta na kojem je zasnovano stvarnopravno osiguranje, postupak prodaje može predložiti stečajni upravitelj ili razlučni vjerovnik u stečajnom postupku uz odgovarajuću primjenu pravila ovršnog postupka na nekretnini. Ovrhu možemo definirati kao postupak prisilnog ostvarenja tražbine na pojedinom predmetu, dok je stečaj postupak generalne egzekucije koji rezultira razmjernim namirenjem vjerovnika, pa zamjećujemo elemente sličnosti u kojima instituti međusobno konkuriraju. Zakonodavac je zato odredio da nakon otvaranja stečajnoga postupka razlučni vjerovnici nisu ovlašteni pokrenuti postupak ovrhe ili osiguranja.⁴⁵ Ukoliko pak postoje postupci koji su bili u tijeku prije no što je stečajni postupak pokrenut, oni se prekidaju neovisno o trenutku pokretanja s time da sud koji je bio nadležan do toga trenutka ustupa predmet sudu nadležnim za vođenje stečajnog postupka. Takvo je rješenje uvedeno tek Stečajnim zakonom 2015.,⁴⁶ čime je za unovčenje imovine isključivo nadležan postao navedeni sud.

Nekretnina se prodaje prema pravilima ovršnog prava s time da prodaju provodi isključivo FINA elektroničkim putem na način da se na prvoj dražbi nekretnina ne može prodati ispod 3/4 utvrđene vrijednosti nekretnine, na drugoj dražbi ispod 1/2, na trećoj dražbi ispod 1/4 utvrđene vrijednosti, dok se na četvrtoj dražbi nekretnina prodaje po početnoj cijeni od 1,00 kune. Nakon neuspjele četvrte dražbe razlučni vjerovnici imaju pravo odlučiti o neunovčenom predmetu stečajne mase.⁴⁷ Kada citirani članak promatramo zajedno s odredbom koja uređuje da će iz iznosa ostvarenog prodajom nekretnine na kojoj postoji razlučno pravo sud prvenstveno namiriti troškove unovčenja i tražbine razlučnih vjerovnika, a da će se preostali iznos novčanih sredstava predati stečajnom upravitelju koji će iz istog namiriti stečajne

⁴² Čl. 276. SZ-a

⁴³ Čl. 108. st. 1. SZ-a

⁴⁴ Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž 3360/2020-2 od 12.08.2020.

⁴⁵ Čl. 169. st. 5. SZ-a

⁴⁶ Čl. 98. st. 5. Stečajnog zakona, NN 133/12

⁴⁷ Čl. 247. st. 5. SZ-a

vjerovnike, zaključujemo da različni vjerovnici na neposredan način zapravo isključuju stečajne vjerovnike u namirenju iz predmeta razlučnog prava. Ponovno konstatiramo da se unovčenje stečajne mase odvija na način da je ono u interesu skupštine i odbora vjerovnika, pa je potrebno spomenuti da nekretnina na kojoj postoji različno pravo ulazi u stečajnu masu te se nakon namirenja troškova postupka i razlučnog vjerovnika u teoriji namiruju i vjerovnici stečajne mase. Slijedom navedenog izvjesno je da će različni vjerovnik pri potencijalnom odlučivanju o unovčenju zanemariti potrebe ostalih vjerovnika koji se izgledno gotovo nikada neće namirivati iz vrijednosti nekretnine na kojoj postoji različno pravo.

Navedena izmjena u SZ-u koja različnog vjerovnika ovlašćuje da slobodnom procjenom odlučuje o neunovčenoj nekretnini nakon njezina neuspješnog unovčenja ne propisujući smjernice koje je potrebno slijediti može rezultirati nejasnoćama. Iako različni vjerovnik navedeno pravo stječe tek nakon što se nekretnina nije prodala niti za 1,00 kunu, i dalje je potrebno pobliže navesti način na koji je različni vjerovnik ovlašten odlučiti o nekretnini, odnosno dodatno urediti propisanu situaciju. Takve situacije u praksi trenutno nisu postojeće s obzirom da je navedeno uređenje na snazi kratak vremenski period, a postupci javne dražbe pred FINA-om dugotrajni, no nije isključeno da će se takve situacije u budućnosti pojaviti. Osim što u svakome trenutku može kupiti nekretninu putem elektroničke dražbe, različni vjerovnik u prvom isplatom redu može prijebojem preuzeti predmetnu nekretninu; u tom slučaju ne postoji obveza polaganja jamčevine FINA-i kao u slučaju kupnje putem elektroničke dražbe, što ponovno potvrđuje njegov povlašteni položaj.⁴⁸ Autori smatraju da bi bilo svrsishodnije da je Novelom propisana mogućnost da različni vjerovnik nekretninu na kojoj postoji različno pravo može unovčiti adekvatno uređenim postupkom neposredne pogodbe umjesto provođenja obvezne elektroničke dražbe koja često postiže prodaju nekretnine za cijenu koja rezultira neznatnim namirenjem različnog vjerovnika i znatnim troškovima postupka.⁴⁹ Navodimo i kako je u praksi prisutan određeni broj predmeta u kojima su bile prisutne razne zlouporabe u postupcima elektroničke dražbe što je uključivalo i djelovanje povezanih ponuditelja⁵⁰ unatoč anonimnim dražbama, pa se otvara mogućnost djelovanja različnog vjerovnika na način da utječe na ostale sudionike elektroničke dražbe radi postizanja neunovčenja nekretnine. SZ-om nije posebno propisana odgovornost za štetu ukoliko bi došlo do takve situacije.

Kada promotrimo prethodno spomenutu presudu Visokog trgovačkog suda u kojoj je istaknuto da skupština vjerovnika ne može odlučivati na koji način će se prodati nekretnina jer je to prvenstveno odluka Suda, postavlja se pitanje zašto je takva ovlast dana različnom vjerovniku. Ostaje otvoreno kako će se odredba tumačiti i praktično primjenjivati.

7.2. Unovčenje pokretnina

Ukoliko se pokretna stvar koja služi kao stvarnopravno osiguranje nalazi u posjedu stečajnog upravitelja koji nastupa kao zastupnik dužnika, on je istu dužan unovčiti prema pravilima ovršnog postupka ili pak slobodnom pogodbom.⁵¹ Stečajni upravitelj nije vezan

⁴⁸ <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/48293> (pristup 27.02.2023.)

⁴⁹ <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/37189> (pristup 27.02.2023.)

⁵⁰ Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, PŽ-3711/2019-2 od 11.06.2019.

⁵¹ Čl. 249. st. 1. SZ-a

pravilima postupka prodaje pokretnine u ovrsi, već je slobodan u izboru načina unovčenja ovog dijela dužnikove imovine (prikupljanje ponuda, javno nadmetanje, slobodna pogodba itd.). Sloboda stečajnog upravitelja ipak je ograničena u mjeri u kojoj razlučni vjerovnik procjenjuje njemu najpovoljniji način pri prodaji pokretnina, odnosno način koji podrazumijeva manje troškove unovčenja. On je tako dužan obavijestiti razlučnog vjerovnika o planiranom načinu namirenja, a ukoliko razlučni vjerovnik ipak smatra da bi za njega povoljniji bio alternativni način, ostavlja mu se kratak rok od 8 dana za predlaganje istog stečajnom upravitelju koji je onda dužan predloženo razmotriti sukladno okolnostima.⁵²

Valja napomenuti posebnost zasnivanja razlučnog prava na pokretnini, a to je da SZ pruža mogućnost da vjerovnik sam preuzme predmet i namiri se na taj način, vodeći računa da se prvotno namiruju troškovi prodaje i poreza, a zatim se iz iznosa stečenog unovčenjem namiruje razlučni vjerovnik.⁵³ Zanimljivo je da Zakon ne propisuje zabranu korištenja pokretnina u posjedu stečajnog upravitelja, naprotiv čak ju i predviđa pod uvjetom da se posljednja amortizacija takve pokretnine naknadi razlučnom vjerovniku. Ako miješanjem, spajanjem ili prerađivanjem stvari u posjedu stečajnog upravitelja razlučni vjerovnik stekne osiguranje na kakvome drugome predmetu, ono u novčanoj vrijednosti mora biti ekvivalentno prijašnjoj vrijednosti osiguranja koje je postojalo prije samog čina. Takve su radnje miješanja i sličnog raspolaganja stvarima u posjedu stečajnog upravitelja dopustive u slučaju kada je pokretnina na kojoj postoji razlučno pravo određiva, a ne određena. Odredbu tumačimo u tome smjeru jer jedino tako razlučnom vjerovniku ne nastaje nenaknadiva ili teško naknadiva šteta s obzirom da se pri osnivanju razlučnog prava vjerovnik s razlogom odlučuje za određeni predmet podobnim za zasnivanje osiguranja postojeće tražbine uzimajući u obzir brojne faktore.

8. Položaj razlučnih vjerovnika u stečaju potrošača

Nije rijetkost da kreditne institucije sklapaju kategorizirane potrošačke ugovore s fizičkim osobama. Na postupke stečaja nad potrošačima primjenjuje se Zakon o stečaju potrošača (dalje u tekstu: ZSP) koji za razliku od SZ-a kao cilj provođenja postupka navodi oslobođenje od obveza poštenog potrošača koje preostanu nakon unovčenja njegove imovine i raspodjele prikupljenih sredstava vjerovnicima,⁵⁴ čime zakonodavac nastupa *in favorem* slabije ugovorne strane. ZSP poznaje slučaj kada se razlučno pravo nalazi na nekretnini koja potrošaču predstavlja jedinu nekretninu u vlasništvu za zadovoljenje osnovnih životnih potreba, pa predlaže obustavu prodaje takve nekretnine do okončanja perioda provjere njegova ponašanja sukladno načelu razmjernosti. Propisano je da se o takvome prijedlogu razlučni vjerovnik mora očitovati daje li pristanak na isti,⁵⁵ s obzirom da se neunovčenjem utječe na prava razlučnog vjerovnika - za njega u najpovoljnijem slučaju odgađa namirenje.

Pravila o unovčenju imovine nisu toliko striktna kao u stečajnom postupku za unovčenje nekretnina, pa se na prijedlog zainteresirane strane može odlučiti da se takva imovina unovčuje

⁵² Čl. 251. st. 1. i st.2. SZ-a

⁵³ Čl. 253. st. 2. u svezi s čl. 251. st. 3. SZ-a

⁵⁴ Čl. 2. Zakona o stečaju potrošača, NN 100/15, 67/18, 36/22 (dalje u tekstu: ZSP)

⁵⁵ Čl. 64. ZSP-a

slobodnom pogodbom u određenom roku. Ako se pak u tome roku imovina ne uspije unovčiti napredviđeni način, ona će se unovčiti prema pravilima ovršnoga postupka. Ne pravi se razlika između unovčenja pokretnina i nekretnina. Valja napomenuti da je zabranjeno unovčenje imovine na kojoj postoji razlučno pravo ispod polovine procijenjene vrijednosti svakog pojedinog dijela imovine⁵⁶, što predstavlja još jednu zaštitnu odredbu u korist potrošača dužnika. Kao što je prijašnje navedeno, početna cijena prodaje nekretnine na četvrtoj dražbi u stečajnom postupku je jedna kuna, a ukoliko se ne uspije unovčiti razlučni vjerovnik odlučuje što napraviti s takvom nekretninom. Uspoređujući ova dva moguća rješenja, za unovčenje predmeta u vlasništvu potrošača čak je propisana zabrana otuđenja ispod navedenog novčanog iznosa, što u protivnom pretpostavlja pojedinačnu odgovornost. U stečajnom je postupku početna cijena nekretnine na četvrtoj dražbi 1,00 kuna, a nakon neunovčenja dana je sloboda razlučnom vjerovniku koji na određeni način odlučuje o pravima ostalih vjerovnika što je prijašnje izloženo. Iako je razvidno da se zakonodavac vodio činjenicom da je izvjestan nastavak postojanja fizičke osobe nakon provođenja postupka što se ne može sa sigurnošću zaključiti i za pravnu osobu, pa je samim time i cilj provođenja potrošačko insolventijskog postupka drugačiji no cilj korporativnog stečaja, trebalo bi postojati adekvatno rješenje kojim najniža prodajna cijena nekretnine ipak ne bi bila toliko niska. Tako bi rješenje za unovčenje predviđeno ZSP-om moglo služiti kao svojevrsna podloga eventualnim budućim izmjenama.

9. Prisilna likvidacija nad kreditnom institucijom

01. siječnja 2021. na snagu je stupio Zakon o prisilnoj likvidaciji kreditnih institucija (dalje u tekstu: ZPLKI), čija se nužnost donošenja očituje u znatnijoj kompleksnosti naspram stečaja nad ostalim trgovačkim društvima, stoga primjena SZ-a kao *lex generalis* dovodi do pravnih praznina. Postupak prisilne likvidacije nad kreditnom institucijom otvara javnopravno tijelo ili sud neke države članice i vodi se pod njegovim nadzorom s ciljem unovčenja imovine i skupne namire vjerovnika predmetnog dužnika.⁵⁷ Neke od posebnosti su što postupak isključivo provodi Trgovački sud u Zagrebu, a nadalje i činjenica da prijedlog za pokretanje postupka ima ovlast podnijeti HNB, a iznimno likvidator u redovitoj likvidaciji. Zakonom su propisani razlozi za pokretanje postupka⁵⁸ što uključuje i neke od stečajnih razloga, kao primjerice da je imovina kreditne institucije manja od njezinih obveza ili postoje objektivne okolnosti na temelju kojih se utvrđuje da će imovina institucije uskoro biti manja od njezinih obveza što je ekvivalentno prezaduženosti kao razlogu pokretanja stečajnog postupka, ili pak da kreditna institucija nije u mogućnosti ispunjavati svoje obveze o njihovu dospijeću, što odgovara nesposobnosti za plaćanje. Ostali se taksativno navedeni razlozi tiču poslovanja kreditne institucije, što omogućuje subjektu da na iste obrati pozornost kako bi izbjegao nastupanje nepovoljnih posljedica.

Likvidatorom koji provodi postupak može se imenovati samo fizička ili pravna osoba koja ima odgovarajuću stručnu sposobnost i više od pet godina radnog iskustva na rukovodećim pozicijama u području bankarskog sektora, što iziskuje viši stupanj znanja i iskustva kako bi se postupak adekvatno proveo. Način na koji se likvidatori uvrštavaju na listu, uvjeti i postupak

⁵⁶ Čl. 65. ZSP-a

⁵⁷ Čl. 4. st. 1. toč. 3. Zakona o prisilnoj likvidaciji kreditnih institucija, NN 146/20 (dalje u tekstu: ZPLKI)

⁵⁸ Čl. 13. st. 2. ZPLKI

brisanja ovlašten je urediti ministar financija posebnim pravilnikom koji propisuje da se od likvidatora iziskuje određeno znanje te nepostojanje kaznene odgovornosti u djelatnostima poslovanja kreditnih institucija.⁵⁹ Na pravne posljedice otvaranja takvog postupka na odgovarajući se način primjenjuju pravila stečajnog postupka. Ipak su vidljive neke razlike, kao primjerice da se isplatni redovi u koje se svrstavaju vjerovnici kreditne institucije u bitnom razlikuju od onih u stečajnom postupku - postoji čak šest viših isplatnih redova.⁶⁰ S obzirom da je propis u primjeni kratak vremenski period a takvi postupci nisu česti, trenutna situacija ne može odgovoriti na pitanja u kojoj će mjeri propisani ciljevi biti provedeni i hoće li se poštivati kratki rokovi za pojedine radnje u postupku.

10. Zaključak

Kreditna je institucija trgovačko društvo koje na tržištu uživa visoki stupanj važnosti. Uzevši u obzir hijerarhijsko viši položaj kreditne institucije nad korisnikom kredita, slobodna je odrediti uvjete sklapanja ugovora o kreditu na koje pojedinac nerijetko pristaje nemajući mogućnost pregovaranja. Kreditne institucije tako sve češće osnivaju vid stvarnopravnog osiguranja koje im znatno olakšava namirenje svoje tražbine teretivši predmet osiguranja bez obzira na pitanje vlasništva. Pokretanjem (pred)stečajnog postupka nad dužnikom, kreditna institucija preuzima ulogu razlučnog vjerovnika koji ima pravo na odvojeno namirenje iz predmeta osiguranja, što rijetko kada rezultira nenamirenom tražbinom. Novelom Stečajnog zakona uvedene su pojedine izmjene u položaju razlučnog vjerovnika koje dodatno potvrđuju njihov već postojeći privilegirani položaj, kao primjerice odlučivanje što napraviti s nekretninom na kojoj postoji razlučno pravo a koja se ne unovči nakon četiri provedene elektroničke dražbe, što je ranije u radu pobliže objašnjeno.

Provedenom analizom dominantnog položaja kreditnih institucija koje konkuriraju različitim djelatnostima, za zaključiti je da se njihov privilegirani položaj nastavlja i u stečajnom postupku. Zbog trgovanja znatnim novčanim iznosima takve institucije moraju biti spremne da često svoje tražbine neće namiriti, ali pozitivnopravne norme idu u prilog tome da potraživanje banke ne ostane nenamireno u cijelosti. Čak i HNB kao nadzorno tijelo koje vrši superviziju nastoji održati poslovanje tog subjekta unatoč postojanju određenih nepravilnosti, što govori u prilog činjenici da banke imaju ključnu ulogu u održivosti gospodarstva. Nemogućnost namirenja tražbina od dužnika direktno utječe na poslovanje same kreditne institucije koja u protivnom poseže za prethodno izloženim strateškim mehanizmima, a indirektno na nacionalno gospodarstvo. Promatrajući širu sliku, uspješno namirenje tražbina kreditnih institucija u stečajnom postupku i izvan njega u javnome je interesu radi nesmetanog funkcioniranja na državnoj, ali i nadnacionalnoj razini.

⁵⁹ Čl. 4. i čl. 5. Pravilnika o utvrđivanju liste likvidatora, NN 75/2021

⁶⁰ Čl. 33. ZPLKI propisuje koji se vjerovnici kreditne institucije svrstavaju u koji isplatni red

LITERATURA

1. Čuveljak, J. (2018). Komentar Stečajnog zakona, *Narodne novine*, Zagreb
2. Čuveljak, J. (2004). Razlučni vjerovnici, *Hrvatska pravna revija* (1332-8670), br. 4, str. 88.-99.
3. Direktiva 2019/1023 (EU) 2019/1023 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. 06. 2019.
4. Dika, M. (1996). Razlozi za reformu hrvatskog insolventijskog prava i neke temeljne novine toga prava, *Novo ovršno i stečajno pravo*, Organizator, Zagreb, str. 203.-227.
5. Eraković, A. (2003). Izlučna i razlučna prava u stečaju, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 24(1), str. 639-675.
6. Hrastinski Jurčec, Lj. (2015). Nova stečajna pravila za namirenje razlučnih vjerovnika, *Informator*, br. 6388, str. 16.-17.
7. Jozipović, Š., Jukić, A. (2015). Preoblikovanje tražbina vjerovnika u udjele u dužniku – usporednopravna obilježja i ustavnopravna pitanja zaštite prava manjinskih članova društva i manjinskih vjerovnika u postupku predstečajne nagodbe, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 65(3-4), str. 505.-535.
8. Stečajni zakon, NN 71/15, 104/17, 36/22
9. Šimić, Ž. (2021). Vjerovnici u predstečajnom postupku (utvrđivanje i ostvarivanje tražbina), *Dani hrvatskog insolventijskog i ovršnog prava*, Zagreb, str. 1.-20.
10. Zakon o kreditnim institucijama, NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19, 47/20, 146/20, 151/22
11. Zakon o prisilnoj likvidaciji kreditnih institucija, NN 146/20
12. Zakon o potrošačkom kreditiranju, NN 75/09, 112/12, 143/13, 147/13, 09/15, 78/15, 102/15, 52/16, 128/22
13. Zakon o stečaju potrošača, NN 100/15, 67/18, 36/22
14. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, NN 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, 81/15, 94/17
15. Žiković, I., Bodul, D., Žiković, S. (2014). Novosti i problemi u provedbi stečajnog zakonodavstva u Republici Hrvatskoj, *Ekonomski pregled*, *Zbornik Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 65(4), str. 318-351.

Summary

**LEGAL POSITION OF CREDIT INSTITUTIONS AS PRIVILEGED CREDITORS
IN PRE-BANKRUPTCY AND BANKRUPTCY PROCEDURE**

The paper deals with the issue of the position of credit institutions when pre-bankruptcy or bankruptcy proceedings are opened against the debtor of the credit institution, and thus the credit institution acquires the position of a separate creditor.. The institute of the separate creditor was mainly analyzed according to the latest amendments to the Bankruptcy Act. It is also emphasized in which segments it's position has changed and to what extent. Previously, the very concept of a credit institution and the peculiarities of their operations in the Republic of Croatia were explained, and finally, authors analyze the case when a compulsory liquidation procedure is opened against a credit institution.

Keywords: *credit institution, separate creditor, pre-bankruptcy proceedings, bankruptcy proceedings, credit.*

